

Lajos Győrfi jr.

**Węgierska dusza i wyobraźnia
– rzeźby Lajosa Győrfi**

ifj. Győrfi Lajos

**Magyar lélekkel és képzelettel
Győrfi Lajos szobrai**

2019

W drugiej połowie XIX wieku na mocy ugody z Austrią Węgry stały się równoprawnym narodem we wspólnym państwie. Aby podkreślić swoją odrębność i tożsamość zaczęto w przestrzeni publicznej umieszczać rzeźby i pomniki przywołujące ważne postacie i wydarzenia z historii. Zwyczaj ten wpisał się na stałe w życie Węgrów i jest zjawiskiem wyjątkowym w skali europejskiej.

Zwrócenie uwagi na rolę sztuki – rzeźby w edukacji historycznej społeczeństwa, skłoniło nas do zaprezentowania twórczości jednego z najwybitniejszych współczesnych rzeźbiarzy węgierskich - Lajosa Győrfiego. Przybliżenie jej uważamy za ważne nie tylko ze względu na odwoływanie do historii, oryginalność, walory estetyczne i głębokie przemyślenie tematów, które widoczne w jego pracach, ale też związku artysty z Polską.

Jako pomysłodawcy projektu, realizowanego przez Węgierski Instytut Kultury w Warszawie we współpracy z instytucjami z Polski i Węgier, dziękujemy Leszkowi Celejowi z Muzeum Ziemi Mińskiej w Mińsku Mazowieckim, Markowi Majewskiemu z Muzeum Regionalnego w Krasnymstawie oraz przedstawicielom Sądcczyzny: Robertowi Ślusarkowi i Marii Marcinowskiej z Muzeum Okręgowego w Nowym Sączu, a także Marii Sosin z Powiatowej i Miejsko-Gminnej Biblioteki Publicznej w Starym Sączu i Zarządowi Stowarzyszenia „Amici Hungariae” w Starym Sączu za ich otwartość i pomoc organizacyjną. Bardzo dziękujemy również Lajosowi Győrfiemu jr. z Muzeum im. Ferenc Karacsa w Püspökladány za znakomity esej, przybliżający osobowość i drogę twórczą ojca.

A XIX. század második felében a kiegyezés révén Magyarország Ausztriával egyenjogú nemzetté lett egy közös államban. Azonban, hogy a magyarok saját különbségüket és identitásukat kiemeljék fontosnak vélték jeles történelmi személyeik és eseményeik szobrok és emlékművek általi ábrázolását köztereiken. Ez a hagyomány, mely egyedülálló Európában, örökre részese lett a magyarok életének.

Figyelembe véve a művészet szerepét – a szobrok a társadalom történelmi nevelésében való jelentőségét – arra ösztönzött bennünket, hogy bemutassuk az egyik legrangosabb kortárs magyar szobrász, Győrfi Lajos munkásságát.

Fontosnak érezzük, hogy ne csak a történelmi utalások, az eredetiség, az esztétikai értékek és a témában megjelenő mélyreható gondolkodásmód oldaláról – ami áthatja alkotásait – ismerjük meg a művészt közelebbről, hanem a Lengyelországgal való kapcsolatáról is.

A Varsói Magyar Kulturális Intézet által a lengyel és magyar múzeumokkal együttműködésben megvalósított projekt kezdeményezőjeként szeretnénk köszönetet mondani: Leszek Celejnek a Mińsk Mazowiecki Miński Föld Múzeumból, Marek Majewskinek Krasnywstawi Területi Múzeumból, illetve a szandeci föld képviselőinek: Robert Ślusareknek és Maria Marcinowskinak a Nowy Sączi Központi Múzeumból, Maria Sosinnak a Stary Sączi Megyei és Járási-Városi Könyvtárból és az „Amici Hungariae” Egyesület Igazgatóságának, központi Könyvtáruknak a nyitottságért és a szervezésben való közreműködésért. Nemkülönben köszönjük ifj. Győrfi Lajosnak püspökladányi Karacs Ferenc Múzeumból a kitűnő esszéért, mely által megismerhetjük az édesapa személyiségét, s munkásságának útját.

Tischler János i Marek Zalewski

Lajos Győrfi urodził się w 1960 roku w położonej w sercu Wielkiej Niziny Węgierskiej miejscowości Karcag w krainie Kunlapos, której nieograniczone przestrzenie pozostawiły trwałe ślady w całym życiu rzeźbiarza. Z przyjemnością wspomina o pełnym wolności dzieciństwie na farmie, gdzie wyrastał wśród koni. Ojciec, będący pasterzem koni, pozwalał mu galopować wierzchem aż po horyzont, ale im dalej jechał tym bardziej widnokrąg się oddalał. Bezkręstepu zaowocował umiłowaniem wolności, która charakteryzuje sztukę i byt artysty. Tu, na karcagańskiej puszczy młody Lajos Győrfi zaznał prawdziwej swobody wędrując po węgierskim bezkresie i mógł rozwinąć skrzydła wyobraźni. Rodzinne strony całkowicie zawładnęły jego duszą, a wielkie miasto zupełnie go nie pociągało. Z tym przeświadczeniem rozpoczął naukę w Technikum Plastycznym w Budapeszcie w klasie o profilu grafiki przemysłu szklarskiego. Jednak szybko zorientował się, że ten kierunek go nie pociąga i już następnym roku przeniósł się na rzeźbę, i to właśnie ona stała się jego życiową pasją. Naukę kontynuował w Akademii Sztuk Pięknych w Budapeszcie pod opieką Miklósa Borsosa, prawdziwego mistrza, którego głęboki humanizm i fascynacja kulturą śródziemnomorską stały się wskazówką dla młodego artysty. Nie ograniczając poczucia niezależno-

Győrfi Lajos 1960-ban a magyar Alföld közepén, a Kunlaposon született, melynek szünni nem akaró horizontja egész életére kihatással volt. Mindig nagy szeretettel meséli, hogy milyen szabad volt a gyermek-kora a tanyán. Lovak között nőtt fel. Csikós édesapja csak a horizontig engedte el lóháton, de minél messzebb ment, az csak távolodott. A Karcag melletti puszták végtelensége olyan szabadságszeretetet jelentett számára, mely művészetét és egész életét meghatározta. Itt a karcagi pusztán élhette át Győrfi Lajos az igazi szabadságot és a magyar végtelenben szárnyalhatott képzelete. Ettől a tájtól, szülőföldjétől nem tudott elszakadni igazán sohasem, a puszták határtalan nyugalma a nagyváros sosem tudta megadni. Középiskolai tanulmányait Budapesten a Képzőművészeti Középiskolában először üveggyári rajzoló szakon kezdte, s mivel érezte, hogy ez a szakma már tizennégy évesen sem tartogat számára kihívásokat, a következő szemesztert szobrász szakon folytatta. A Képzőművészeti Főiskolán Borsos Miklós volt a mestere, akinek mediterrán szellemisége és humanizmusa találkozott azzal a végtelen szabadságvágygal, akarattal és tehetséggel, melyet Győrfi Lajos magával hozott és ami a gyökereit jelentette. Azonban, ahogy mondani szokta *a tehetséget nem adják ingyen, azért meg*

ści młodego artysty pozwolił mu rozwijać siłę woli i talent. Takie podejście światłego pedagoga znakomicie uzupełniało artystyczne wybory i utrwalało podstawowe wartości wyniesione ze środowiska, w którym wzrastał.

Jak twierdzi Lajos Győrfi *talentu nie dają za darmo, należy na niego zapracować*, tak więc lata na studiach i późniejsze cechowała chęć działania, wytrwałej pracy i miłości, bo wtedy poznał dziewczynę z Polski, Marysię ze Strzegomia. W roku 1984 pobrali się i w ten sposób na kulturę i sztukę Lajosa Győrfi, głęboko zakorzenioną w węgierskiej tradycji zaczęła oddziaływać duchowość polskiej żony.

kell dolgozni, így a főiskolai éveket és azt követőeket is a munka szeretete és a tenni akarás határozta meg és persze a szerelem, hiszen ekkor találkozott a strzegomi lengyel lánynyal, Marysiával, aki a budapesti Képzőművészeti Egyetemen tanult. 1984-ben házasságot kötöttek, eképpen a magyar kultúra mellett a lengyel szellemiség is áthatotta Győrfi Lajos életét és alkotásait.

W 1985 roku osiedli na Wielkiej Nizinie Węgierskiej w miejscowości Püspökladány, która dzięki twórczości Lajosa Győrfiego często nazywana jest „miastem rzeźb”. Jako jedno z pierwszych dzieł w jego przestrzeni, w parku przy zborze kalwińskim, ustawiono rzeźbę przedstawiającą postać Adama, z okazji przyznania praw miejskich Püspökladány. W tutejszej pracowni powstało większość pomników, które zdobią miasto: św. Floriana, ofiarom II Wojny Światowej, na którego cokole (po raz pierwszy po zmianie ustroju) przedstawiona została mapa historycznych Węgier. Tu powstał posąg konny husara poświęcony węgierskiej Wiośnie Ludów z lat 1848-1849, pomnik św. Stefana i wiele innych rzeźb. Pracownia artysty stała się ważnym miejscem na mapie kulturalnej miasta, gdzie powstało wiele dzieł, które wyszły nie tylko spod dłuta Lajosa Győrfiego. Odwiedziło ją wielu utalentowanych artystów i indywidualności, a przez kilka lat była miejscem gdzie tworzyli uczestnicy Międzynarodowego Plenaru Rzeźby Kamiennej. Wśród nich byli między innymi Antoni Gabarré z Hiszpanii i Duńczyk Jorgen Maier Larsen, których dzieła pozostały w Püspökladány i wzbogaciły miejski Park Rzeźb.

1985-ben telepedett le egy alföldi településen, Püspökladányban, ahol a mai napig él és alkot. Munkásságának köszönhetően méltán nevezhetjük Püspökladányt a „szobrok városának”.

Győrfi Lajos egyik első köztéri alkotása itt a református templom kertjében álló Ádám szobor volt, mely a várossá válás alkalmából került felavatásra. Műtermében készült a város szobrainak jelentős része: a Szent Flórián, a világháborús emlékmű, melynek talapzata a rendszerváltás után elsőként jelenítette meg a történelmi Magyarországot, de itt készült a 48-as huszár emlékmű, a Szent István szobor és még sokan mások. A műterme a város egyik kulturális kis fellegvára, számos művészeti alkotás jött itt létre, de nem csak Győrfi Lajos alkotott itt. Számtalan tehetség és egyéniség megfordult a műtermében, ami évekig a Nemzetközi Kőszobrász Szimpózium helyszíne volt, többek között olyan nemzetközi hírnévű művészek dolgoztak itt, mint a spanyol Antoni Gabarré vagy a dán Jorgen Maier Larsen, akiknek az alkotásait a püspökladányi szoborparkok őrzik.

Najslawniejszą osobą urodzoną w Püspökladány jest Ferenc Karacs (1770-1838) - kartograf i miedziorytnik tworzący znakomite mapy. W muzeum jego imienia znajduje się prawdziwy skarb - mapy Europy i Niziny Karpackiej wykonane przez mistrza. Miasto czci jego pamięć i w 2014 roku zleciło Lajosowi Győrfiemu wykonanie pomnika. Ustawiono go przy liceum, którego jest patronem, a jego makietę oraz rysunki i szkice projektowe znajdują się w zbiorach muzeum. (FOT. PONIŻEJ)

Püspökladány leghíresebb szülötte Karacs Ferenc (1770-1838) térképész- rézmetszőmester, akinek kultuszának megőrzése a város kiemkedő feladata, melyhez Győrfi Lajos szobrászművészként is hozzájárult. 2014-ben került felállításra Püspökladányban Karacs Ferenc portrészobra a róla elnevezett gimnázium előtt. A szobor makettjét és grafikáját a Karacs Ferenc Múzeum őrzi. A gyűjteménynek féltve őrzött kincsei a rézmetsző mester a reformkor hajnalán, magyar nyelven elsőként készített Európát és a Kárpát-medencét ábrázoló térképei. (FOT. PONIŻEJ)

Pisarz Lajos Körmendi (1946-2005) w opisie drogi twórczej Lajosa Győrfiego nazwał go *rzeźbiarzem węgierskiej świadomości*. Dzieła atrysty nawiązują do węgierskiej historii i literatury. Oddają węgierską duchowość w formie klasycznej sztuki figuralnej. Wiele jego rzeźb upiększa place publiczne na Węgrzech, ale też za granicą w Austrii (Fischamend), Holandii (Hattem), USA (Stanford, Washington), Rumunii (Târgu Mureș, Alba Iulia, Liban, Oradea, Kluż Napoca, Sovata), Słowacji (Kosice, Rimavska Sobota, Zemné, Oborin, Štúrovo, Radnovce, Nána), Polsce (Warszawa), Serbii (Lukino Selo), Ukrainie (Uzhgorod, Berohowo), Chorwacji (Zagrzeb).

W ciągu 30 lat twórczej pracy Lajos Győrfi wykonał około 250 dzieł sztuki, które wpisały się w przestrzeń publiczną wielu miast. Podejmując najczęściej tematykę historyczną i narodową dba o wierne odtworzenie detali z epoki, ale też o zgodność z anatomią, a przy tym dobre wkomponowanie dzieła w otoczenie. W aranżacji przestrzeni artysta często wykorzystuje kamienne postumenty w formie naturalnie wydobytej skały i jej fragmenty, które tworzą układy nawiązujące do stosowanych w sztuce renesansowej.

Lajos Győrfi twierdzi, że urodził się w szczęśliwym czasie, bo po zmianach ustrojowych może tworzyć bez żadnych ograniczeń. Może swobodnie podejmować tematy upamięt-

Körmendi Lajos író (1946-2005) fogalmazta meg egyik írásában Győrfi Lajos sorsát, életútját. *Az alkotót a magyar szellemiség* szobrászának nevezte. Művei a klasszikus egyetemes művészet példáján keresztül jelenítik meg a magyar történelmet, irodalmat, a magyar szellemiséget. Köztéri alkotásainak száma eléri a 250-et, melyek nemcsak Magyarország városait, településeit ékesítik, hanem az ország határain túl is láthatja őket a nagyközönség. Külföldön: Ausztria (Fischamend), Hollandia (Hattem), USA (Stanford, Washington), Románia (Mezőtelekd, Gyulafehérvár, Libán, Nagyvárad, Kolozsvár, Szováta), Szlovákia (Kassa, Révkomárom, Rimaszombat, Szimő, Abara, Párkány, Nemesradnót, Nána), Lengyelország (Varsó), Szerbia (Lukácsfalva), Ukrajna (Ungvár, Beregszász), Horvátország (Zágráb) városaiban állították fel alkotásait.

Több mint 30 éves pályája során közel több száz köztéri alkotást készített, zömében történelmi, nemzeti témájú műveket, mindig ügyelve a történelmi és anatómiai hitelességre, és arra, hogy ezek az alkotások szerves részei legyenek épített és természetes környezetüknek. Éppen ezért alkalmaz Győrfi Lajos természetes szakítású kő talapzatokat, vagy hoz létre reneszánsz jellegű tereket.

Szerencsés korban született, hisz a rendszerváltás után megem-

niające ofiary I i II wojny światowej, czy powstania narodowyzwolenczego i rewolucji na Węgrzech z lat 1848-49. Problemem nie jest też już sięganie do tematyki związanej z dziejami zajmowania przez Węgrów ojczyzny, millennium państwowości czy absolutnie zakazanej w czasach komunistycznych - Rewolucji 1956 roku.

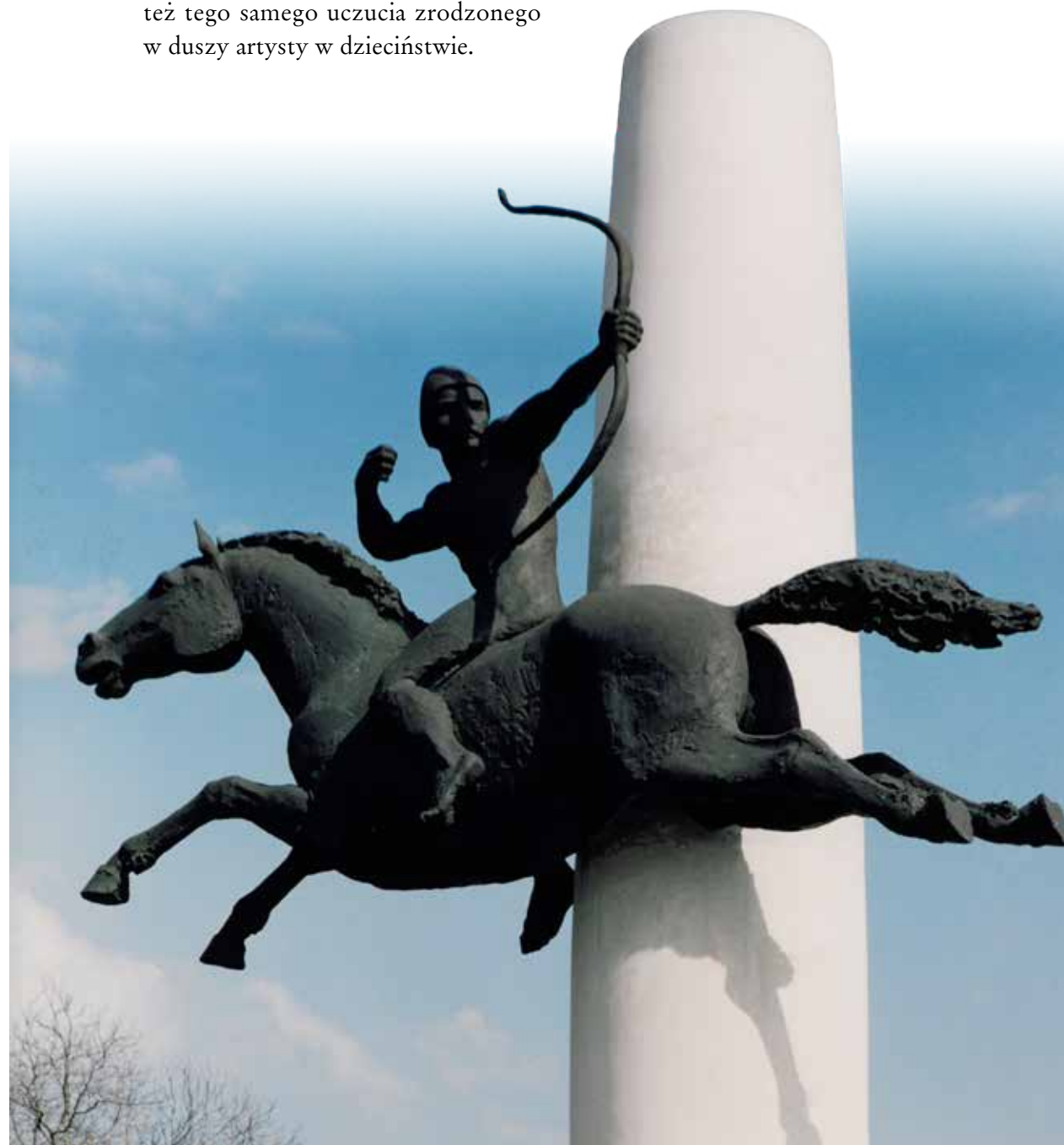
Kumańskie korzenie, świat wiejskiej zagrody i wielkie przestrzenie łąk gdzie spędzał lata dziecięce, życie jeźdźcy puszczy, oddziaływanie ojca pasterza koni wywarły mocny wpływ na ukształtowanie umiłowania do przyrody i koni. Znajduje to odbicie w sztuce, która czerpie natchnienie z walorów natury i nabiera doskonałości dzięki dogłębnej jej znajomości. Miłość do koni i znajomość ich anatomii odziedziczył i uczył się od ojca. Śmiało można stwierdzić, że już jako dziecko poznał każde „drgnięcie” konia i wiedzę tą wykorzystał w swojej twórczości. Przedstawienie konia i jeźdźcy to jedno z największych wyzwań sztuki, temat, który w rzeźbach Lajosa Győrfiego tworzy całkowitą harmonię. Jedną z jego pierwszych rzeźb koni jest „Zabawa żrebaków” znajdująca się w Parku Narodowym węgierskiej puszczy w Hortobágy, a jej patynę „wyświeciły” dzieci wdrapujące się na postument. Postawiony w 1988 roku w Kunhegyes pomnik Kumana, „galopującego w chmurach

lékezhettünk hőseinkről az I. és II. világháborúról, plasztikus formában állíthatunk emléket tereinken az 1848-49-es magyar forradalom és szabadságharcról, a magyar honfoglalásról, a millenniumról és 1956 szellemiségéről.

A kunsági gyökerek, a tanya világa, ahol gyermekkorát töltötte, a pusztai lovas élet és a csikós édesapa nagy hatással voltak a természet és a lovak iránti szeretetére, mely munkáiban is testet ölt, hiszen alkotásai szinte mindig a természetből indulnak ki és a természet értékeinek felhasználásával teljesednek ki. A lovak szeretetét és anatómiai ismeretét csikós édesapjától örökölte és tanulta. Bátran mondhatjuk, hogy már gyermekkorában megismerte a lovak minden rezdülését, melyet későbbi művészeti pályája során is kamatoztatni tudott. Ló és lovasának ábrázolása, mely az egyik legnehezebb szakmai feladat, Győrfi Lajos szobraiban teljes összhangot képez. Első lovas szobrai közé tartozik a Hortobágyon álló „Játszó csikók”, melynek patináját mára a rajtuk játszó hortobágyi gyermekek fényesre koptatták, illetve az 1988-ban felállított kunhegyesi kun emlékmű, a felhők között vágótázó kun lovas,

jezdzca”, jest odwołaniem się artysty do pamięci o swoich przodkach, jednego z plemion, które przywędrowało przed wiekami do Europy. (FOT. PONIŻEJ) Z jednej strony pomnik jest wyrazem spełnionego pragnienia wolności, którego doznał dawny wojownik po dotarciu na stepy naddunajskie, ale też tego samego uczucia zrodzonego w duszy artysty w dzieciństwie.

egyrésről tisztelgés a kun ősök előtt, másrésről a gyermekkorából magával hozott szabadságvágy megtestesítője. (FOT. PONIŻEJ)

Lajos Győrfi – i jest to wyjątkowe osiągnięcie w Europie – wykonał 10 ponadnaturalnej wielkości posągów konnych. Jednym z jego ulubionych jest pomnik bitwy pod Parkanami, w którym koń i jeździec, król Polski Jan III Sobieski, w dynamicznej pozie obwieszcza ostateczne wyzwolenie Węgier i Europy spod jarzma osmańskiego. (FOT. s. 12-13) Bitwa pod Parkanami (obecnie Štúrovo na Słowacji) miała szczególnie ważne znaczenie dla losów Węgier, gdyż Jan III Sobieski nie poprzestał na zwycięstwie pod Wiedniem, lecz idąc z polskim wojskiem wzdłuż Dunaju zamierzał uwolnić Węgry spod panowania tureckiego i oswobodzić duchową stolicę – Esztergom (Ostrzyhom). To nie wiktoria wiedeńska, ale stoczona 7 października 1683 roku bitwa pod Parkanami dała wolność Węgrom i od niej rozpoczęło się wycofywanie się Imperium osmańskiego z Europy.

Ez idő alatt – Európában egyedülálló módon – tíz életnagyságnál nagyobb lovas szobrot készített. A művész az egyik kedvenc szobraként említi a Párkányi csata emlékművét, mely ló és lovasa (a nagy király) dinamikus mozgásával hirdeti Magyarország és Európa Oszmán Birodalom alóli végleges felszabadulását. (FOT. s. 12-13) A párkányi csata kiemelkedő jelentőséggel bír a magyar és az európai történelemben. Jan Sobieski lengyel király Bécs felmentése után Érsekújvár és Esztergom felszabadítására szett. 1683-án október 7-én Párkánynál ütközött meg a törökökkel. A Kara Musztafa vezette oszmán hadsereg sorsdöntő vereséget szenvedett. Kezdetét vette Magyarország és Európa Oszmán Birodalom alóli felszabadítása.

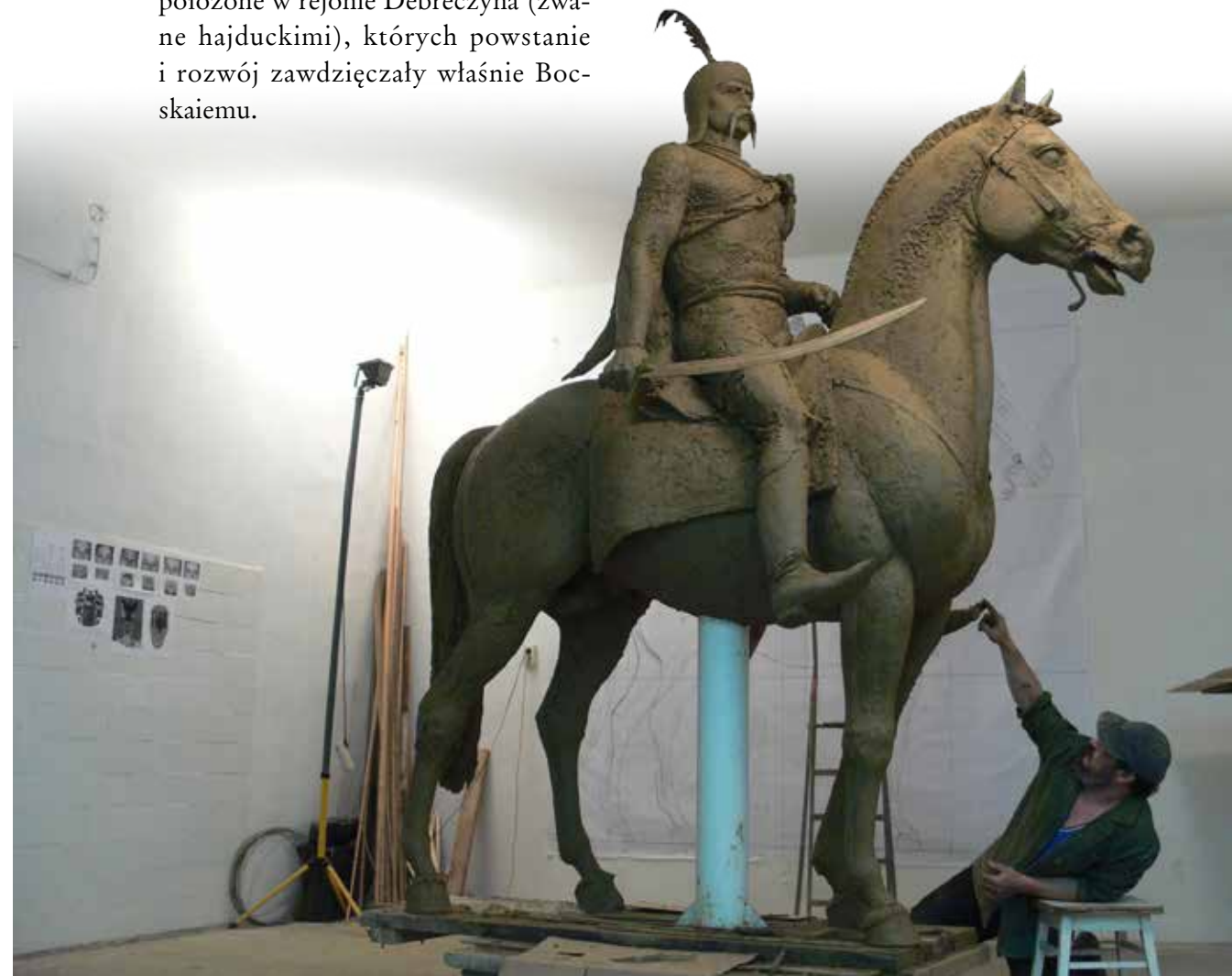
Naukowcy budapesztańskiego Uniwersytetu im. Eötvös Lóránta wnikliwie zbadali i porównali około 1000 dzieł sztuki przedstawiających konie. Stwierdzili, że zdecydowana większość artystów (70,6 %) popełnia błędy w ich ukazywaniu. Nawet nie ustrzegł się ich sam Leonardo da Vinci. W tej konfrontacji zdecydowanie zwyciężyło dzieło Lajosa Győrfiego i posąg Jana III Sobieskiego, które idealnie oddaje ruch konia. (FOT. PONIŻEJ)

A budapesti Eötvös Lóránt Tudományegyetem tudósai megvizsgálták és összehasonlították a világon lévő közel 1000 művészeti alkotást, többek között górcső alá vették Leonardo Da Vinci ló ábrázolását és Győrfi Lajos Párkányi Jan Sobieski lovas szobrát is. Megállapították, hogy a művészeti lójárás-ábrázolásoknál a hibaaráta 70,6%. Még Leonardo Da Vinci sem helyesen ábrázolta a ló mozgását, ugyanakkor Győrfi Lajos alkotását III Jan Sobieski párkányi lovas szobrát, a helyes ló ábrázolás példjaként említik. (FOT. PONIŻEJ)

Spośród pomników konnych artysty należy jeszcze wymienić dwa wybitne dzieła przedstawiające św. Stefana I, króla i twórcy państwowości Węgier. Jedno, wykonane wspólnie z Ferencem Jenő Kiss, znajduje się w Makó, a drugie w Révkomárom. Ponadto ważne są pomniki konne husara w Ladány oraz kapitana kuruców Alberta Kissa w Tokaju (FOT. PONIŻEJ) i rycerza Kadara w Berettyóújfalu (FOT. s. 16). W kategorii tej szczególnie miejsce zajmują przedstawienia Istvana Bocskaiego, wybitnego męża stanu i dowódcy. Zdobią one miastach położone w rejonie Debreczyna (zwane hajduckimi), których powstanie i rozwój zawdzięczały właśnie Bocskaiemu.

Lovas ábrázolásai közül kiemelkednek Szent Istvánt, a magyar állam-iság megalapítóját megjelenítő lovas szobrai Makón (Kiss Jenő Ferencsel), illetve Révkomáromban. A „Ladányi huszár” szobor mellett, művészetének meghatározó eleme volt Kiss Albert kuruc ezeres kapitány lovas szobra Tokajban, (FOT. PONIŻEJ) Kádár vitéz lovas szobra Berettyóújfaluban (FOT. s. 16) és a hajdúvárosokban álló Bocskai lovas szobrok.

W swojej twórczości Lajos Győrfi wykonał szereg historycznych portretów. Wybitną postacią, którą artysta przedstawił w kilku dziełach jest Istvan Bocskai, książę Siedmiogrodu i Węgier (1605-1606) – przywódca ruchu wolnościowego, który osiedlał hajduków nadając im przywileje w zamian za udział w wojnie przeciwko Austrii. Postać bohatera narodowego odgrywa szczególną rolę w życiu i sztuce Lajosa Győrfiego. Artysta znaczną część swojego życia spędził wśród potomków hajduków i w miastach hajduckich, dla których Bocskai jest symbolem wolności. Pragnienie niezależności oraz inne cechy artysty wskazują na podobieństwo z postacią bohatera. Historyk sztuki Gábor Prokai o związku księcia i rzeźbiarza w charakterystyce dzieła „Koronacja Bocskaiego” (FOT. PONIŻEJ) napisał:

Győrfi Lajos művészetének, az általa létrehozott történelmi arcképcsarnoknak kiemelkedő alakja Bocskai István Erdély és Magyarország fejedelme (1605-1606), a Bocskai-szabadságharc vezére, a hajdúk letelepítője. Bocskai különös jelentőséggel bír Győrfi Lajos életében és művészetében. Művészként hajdúk és hajdúvárosok mellett töltötte élete jelentős részét, akik számára Bocskai a szabadságot jelképezi, másrésről identitástudata és szabadságvágya erőteljes hasonlóságot mutat Bocskai-val. Prokai Gábor művészettörténész a szobrász és a fejedelem kapcsolatáról, illetve egyik művének elemzése során a következőképpen vélekedik: Bocskai megkoronázása (FOT. PONIŻEJ) című alkotásában:

Otwarta forma ogromnego półksiężycy otacza dwie grupy – delegację tureckiego sultana i jego ambasadora, który przekazuje koronę Bocskaiemu oraz stojącego naprzeciwko księcia ze świtą. „Jakbym wszedł do paszczy wilka” – powiedział Bocskai do Balinta Homonnaiego. Uczucie to miało autentyczne podstawy – jednak z innej strony – półksiężyc symbolizuje przymierze wojskowe z Turkami, zawarte przez księcia w celu obrony przed cesarzem kraju, w którym panował. Lajosa Győrfiego możemy uznać za najwerniejszego z hajduków Bocskai i rzeźbiarza, który wiernie portretuje księcia. Odpowiedzialny i oddany historii artysta znakomicie służy eksponowaniu pamięci o bohaterze, wyraża oddanie zbiorowej czci. Kierując się w pracy twórczej tymi przesłankami łączy przeszłość z teraźniejszością, podmiotowo i duchowo uosabiając bohatera, ożywia ideę godną naśladowania i nadaje jej nowy wymiar.

Szczególnym przypadkiem losu jest podobieństwo nie tylko charakteru, ale i cech zewnętrznych księcia i artysty. Silna, przysadzista budowa ciała, rysy twarzy, surowa broda idą w parze ze świadomością i pragnieniem działania w służbie ojczyzny i sztuki. Lajos Győrfi prezentuje Bocskaiego i jego czasy w wielu formach. (FOT. s. 19, 29) Do najważniejszych zaliczany jest pomnik upamiętniający bitwę pod Álmosd oraz posągi konne wykonane z okazji

Egy hatalmas, nyitott félhold-forma keretezi a két csoportot, a török szultán követének koronaátadó küldöttségét, szemben Bocskaival és udvarával. A fejedelem Homonnai Bálintnak azt mondta: úgy érzem magam, mint-ha a farkas torkába léptem volna. Valós lehetett ez az érzése, de a félhold egyben azt is jelképezi, hogy abban az időben a törökök hadi szövetsége védelmet is biztosított a fejedelem által kormányzott országrésznek. Győrfi Lajost bizvást tekinthetjük Bocskai leghitelesebb, leghűségesebb képfaragó hajdújának. Elkötelezetten, felelősséggel és kvalitásosan szolgálja az emlékéllítást, a közösségi tiszteletadás szándékát, ez vezeti alkotói munkáját, összekapcsolva a múltat a mával, szelleméssé, szellemi, példaadó erőterré téve az ideát.

Nemkülönben a sors véletlene Bocskai és szobrászának hasonlósága, mind külső jegyekben és mind belső jellemben. Az erős, zömök testfelépítés, zord szakáll kiemelkedő öntudattal párosul a tenni akarás jegyében a haza, illetve a művészet szolgálatában. Győrfi Lajos számos formában ábrázolta Bocskait és korát, (FOT. s. 19, 29) melyek közül kiemelkedik az Álmosdi csata emlékműve, vagy a hajdúk letelepítésének 400. évfordulóján felállított lovas szobrai Hajdúhadházon és Hajdúdorogon, illetve a művész egyik személyes kedvence Hagymássy Kata,

400-lecia osiedlenia hajduków w Hajdúhadház i w Hajdúdorog. Ulubioną rzeźbą dla artysty jest popiersie żony Bocskaiego Katy Hagymássy w miejscowości Mezőtelegd. (FOT. PONIŻEJ) Wielkość Bocskaiego opiewa jeszcze kilka innych prac Lajosa Győrfiego, między innymi w Ópusztaszer oraz w Koszycach na Słowacji, a także na terenie Rumunii w Alba Iulia, Oradea oraz w rodzinnym mieście Bocskaiego Klużu Napoce gdzie stoi naprzeciwko domu króla Macieja Korwina.

Bocskai feleségének mellszobra Mezőtelegden. (FOT. PONIŻEJ) Bocskai nagyságát számos Győrfi Lajos által készített szobor fémjelzi, többek között Ópusztaszeren, Kassán, Gyulafehérváron, Nagyváradon és Kolozsváron is Bocskai szülőházán, átellenben Mátyás király szülőházával.

Obok monumentalnych realizacji Lajosa Győrfiego eksponowanych w przestrzeni miejskiej ważną są w jego dorobku również rzeźby portretowe, drobne formy plastyczne oraz medale i rysunki, które oddają wrażliwość i osobowość ich twórcy. Można śmiało stwierdzić, że Lajos Győrfi jest jednym z najlepszych rzeźbiarzy portretowych na Węgrzech. W rzeźbie i płaskorzeźbie portretowej najczęściej sięga do wielkich osobowości węgierskiej historii, życia publicznego i literatury. Spod jego dłuta wyszły portrety Ferencza Deáka, László Nagya, Sándora Petőfiego, László Németha, Pétera Méliusza Juhásza i wielu innych.

Zafascynowany jazzem stworzył też rzeźbę Loiusa Armstronga, którą postawiono w ogrodzie hotelu Tó w miejscowości Bánk. (FOT. S. 22) Ciekawe, że dzieło rzeźbiarskie stało się inspiracją dla organizowania festiwalu jazzowych im. Louisa Armstronga, które cieszą się uznaną sławą w świecie. W procesie tworzenia towarzyszyła artyście muzyka słynnego trębacza, rozżarzone, wibrujące powietrze przybliżało jego osobowość i pozwoliło utrwalić w materii nieuchwytnie dźwięki świata jazzu. Wyraziste spojrzenie Armstronga uchwycone w rzeźbie i jego trąbka tchnie muzyką, i choć nie wydaje dźwięku przenika obserwujących dzieło.

Köztéri munkásságának számbavétele nem lehet hiteles, ha nem szólunk portrészobroiról, kisplasztikáiról, érmeiről és rajzairól. Ábrázolásai személyiségrajzok, nem csupán szoborképek. Bátran mondhatjuk, hogy Győrfi Lajos ma Magyarország egyik legjobb portrészobrásza, erről tanúskodnak portrészobrai és dom-borművei, melyek a magyar történelem, közélet és irodalom nagyjairól készültek: Deák Ferencről, Nagy Lászlóról, Petőfi Sándorról, Németh Lászlóról, Méliusz Juhász Péterről, és sokan másokról. Különösen érdekes Loius Armstrong szobra, mely a bánki Tó Hotel udvarán (FOT. S. 22) került felállításra és ma már egy világhírű jazz fesztivál nőtt a szobor köré, melyet szintén Loius Armstrong nevével fémjeleznek. A szobor készítése közben Armstrong dalai szóltak, csak úgy izzott a levegő, érezni lehetett a zenész szellemiségét és a szobrot szemlélve áthat bennünket ugyanez a világ, a jazz világa, Armstrong csillogó tekintete, trombitája, mely hang nélkül is muzsikál.

Na uwagę zasługują rzeźby portretowe Pála O'svátha – komisarza policji, ale też regionalisty opisującego swoją „małą ojczyznę”, krainę Sárrét, które zdaniem wspomnianego wyżej Gábor Prokaiego *odzwierciedlają zarówno dyscyplinę i surowość komisarza, zdolność utrzymania porządku jak i człowieka uduchowionego, którym kieruje świadomość potrzeby zachowania i utrwalania lokalnych wartości, podejmowanie i reprezentowanie miejscowych zwyczajów.*

A portrészobrok tekintetében említést érdemelnek O'sváth Pál, a sárréti világ – a művész otthonának – csendbiztosáról, helytörténeti írójáról készült alkotások, melyek Prokai Gábor szerint egyszerre idézik *a csendbiztos fegyelmezettségét, szigorúságát, rendteremtő és – megtartó képességét, meg a szellem emberét, akit az írásában az értékek őrzésének tudatossága, a hagyományok vállalása és képviselése vezet.*

W czasie pracy nad nimi Lajos Győrfi poznał potomka rodu Györgya O'svátha (1931-2017), byłego ambasadora Republiki Węgierskiej w Brukseli, który później stał się mecenasem kilku zrealizowanych projektów związanych z zasłużoną dla Węgier rodziną. Wśród nich była rzeźba Pála O'svátha w Biharkeresztes oraz pomnik rodziny O'sváth w Csenger, posąg konny Alberta Kissa w Tokaju, rzeźba biskupa Árona Hegymegi Kissa w Debreczynie. (FOT. s. 23) W Warszawie powstał pomnik upamiętniający ojca György O'svátha - László O'svátha, osoby niezwykle zasłużonej w organizowanie schronienia i opieki dla wielu tysięcy polskich uchodźców na Węgrzech podczas II wojny światowej. (FOT. s. 24-25)

Az O'sváth szobrok kapcsán ismerkedett meg Győrfi Lajos a leszármazott O'sváth Györggyel (1931-2017), a Magyar Köztársaság egykori brüsszeli nagykövetével, aki később mecénása lett, s kettejük gyümölcsöző kapcsolatából számos alkotás született. Mint az O'sváth Pál szobrok Biharkeresztesen, a neves utódok ábrázolásai, mint az O'sváth család emlékműve Csengerben, Kiss Albert lovas szobra Tokajban, Hegymegi Kiss Áron püspök szobra Debrecenben (FOT. s. 23) és a Lengyel menekültek emlékműve Varsóban, mely O'sváth György édesapjának, O'sváth Lászlónak állít emléket, akinek közbenjárásával lengyelek ezrei nyertek menedéket Magyarországon a II. világháború alatt. (FOT. s. 24-25)

Lajos Győrfi szanuje polską kulturę i nie jest w tym nic dziwnego, bo przecież związany jest z nią poprzez żonę, która jest jednocześnie jego muzą. Ale jego „polskość” to nie tylko powiązania rodzinne, żona i synowie o podwójnej narodowo tożsamości, lecz także jego dzieła. Na każdej wystawie możemy odnaleźć prace poświęcone pamięci ważnych dla Polski postaci jak choćby rzeźby i rysunki przedstawiające Jana III Sobieskiego czy Jana Pawła II, będące dla Polaków symbolami wiary i wolności. (FOT. s. 26-27) Na warszawskiej Białolece stoi jedno z dzieł Lajosa Győrfiego, wyżej wspomniany pomnik László O'svátha. Polacy znają i cenią jego twórczość, a prace artysty można zobaczyć w kolekcji krakowskiego Pałacu Sztuki oraz w zbiorach miasta Zator.

Győrfi Lajos nagy tisztelője a lengyel kultúrának, elsősorban egy szálon kötődik hozzá, lengyel felesége és műzsája révén. De a lengyelség tiszteletének nemcsak lengyel felesége és kettős identitású gyermekei a bizonyítékai, hanem alkotásai is. Ha Győrfi Lajos kiállításán járunk szinte nincs olyan, hogy a tárlat ne szentelne emléket a lengyel kultúra nagysága előtt. Jan Sobieskiről készült lovas szobra és rajzai, vagy a lengyel hit és szabadság megtestesítőjéről, II. János Pálról (FOT. s. 26-27) mintázott alkotásai minden kiállításán megjelennek.

Győrfi Lajosnak Lengyelországban egy köztéri alkotása található Varsóban, Białoleka kerületben az említett Lengyel menekültek emlékműve- O'sváth László ülőszobra. Alkotásai megtalálhatók több lengyel közgyűjteményben, többek között a Krakkói Kultúrpalotában és Zator város közgyűjteményében.

Lajos Győrfi tworzy rzeźby przeznaczone do prezentowania nie tylko w przestrzeni publicznej. Czasami przygotowuje projekty, rysuje i rzeźbi dla własnej przyjemności lub na życzenie znajomych. W swoim dorobku artysta ma kilkadziesiąt drobnych form plastycznych, rzeźb i medali, które publiczność może obejrzeć na wystawach. Poprzez nie widzenie mają możliwość poznać samego twórcę, jego duchowość, świadomość powołania, wiernie towarzyszącą mu węgierską i czasami jego muzy. Lajos Győrfi miał ponad pięćdziesiąt samodzielnych wystaw na Węgrzech oraz w prestiżowych galeriach za granicą: w Austrii (Fischamend), Holandii (Hattem), Danii (Odense), we Włoszech (Florencja), Rumunii (Ștefănești, Aleșd, Oradea, Tinca), w Niemczech (Ehringshausen), na Słowacji (Štúrovo, Komárno), w Polsce (Kraków, Zator). Jego małe formy plastyczne można zobaczyć w wielu zbiorach publicznych na Węgrzech i w innych krajach europejskich oraz w USA i Japonii.

Lajos Győrfi tworzy nie tylko rzeźby historyczne, jego pracownię wypełnia wiele dzieł o innej tematyce, ale wszystkie one sięgają do jego korzeni, do przyrody, wyrażają szacunek do węgierskości i kultury europejskiej.

Egy szobrász azonban nemcsak a köztérnek alkot, hanem tervez, néha csak a saját maga vagy közönsége öröme rajzol, s mintáz. Győrfi Lajos munkássága során több száz kisplasztikát, szobortervet és érmet készített, melyeket a nagyközönség a kiállítások során tekinthet meg, s általa megismerheti magát a művészt, az ő szellemiségét és hivatástudatát, szünni nem akaró ihletét, s néha műzsáit. Győrfi Lajosnak egyéni kiállítása legalább ötven volt Magyarországon. Külföldön kiállított Ausztria (Fischamend), Hollandia (Hattem), Dánia (Odense), Olaszország (Firenze), Románia (Székelyszentiván, Élesd, Nagyvárad, Tenke), Németország (Ehringshausen), Szlovákia (Párkány, Révkomárom), Lengyelország (Krakkó, Zator) neves kiállító termeiben. Művei (kisplasztikái) számos magyar, európai és amerikai (USA) és távol keleti (Japán) közgyűjteményben megtalálhatóak.

Győrfi Lajos nemcsak a történelmi szobrokat alkot, más témájú alkotások is megtöltik műtermét, de ezek a művek mindig visszanyúlnak gyökereikhez, a természethez és a magyarság és az európai kultúra tiszteletéhez.

Po zmianie ustroju na Węgrzech nadeszła możliwość dla narodu do wskrzeszenia dotąd przemilczanej pamięci i uczczenia bohaterów walczących o wolność i niezależność, wskazując młodym pokoleniom przykład miłości do ojczyzny, odwagi i poświęcenia. O rewolucji i walce o wolność w 1956 roku Węgrzy mogli głośno wspominać dopiero w 1996 roku w związku z 40 rocznicą tamtych wydarzeń. W roku jubileuszowym, obok naukowców także wielu artystów podjęło temat. Powstały liczne dzieła sztuki pokazujące siłę zbiorowej pamięci. Stanowią trwałe, monumentalne ślady historii. Poruszają i zwracają uwagę – często w dokładnych miejscach wydarzeń – na jeden z decydujących o losach narodu węgierskiego

Az 1956-os szabadságharc és forradalom ábrázolása:

A rendszerváltást követően ismét lehetőség nyílt a magyar nemzet számára, hogy az eddig elhallgattatott nemzeti emlékezetét újraélhesse, megemlékezzen a szabadságért, a hazáért harcoló hőseire és példát mutasson gyermekeinek hazaszeretetből, bátorságból és önfeláldozásból.

Az 1956-os forradalom és szabadságharcról Magyarországon először 1996-ban, a 40. évforduló kapcsán emlékezhetett meg a magyarság. A tudomány mellett a művészet különböző ágait is megihlette a forradalom, az irodalom és a képzőművészet terén számos alkotás született a jubileumi évben. A kollektív emlékezet elsődleges eszményi megtestesítői azok

momentów historii. Sztuka przede wszystkim wskazuje kierunek, skłania do rozmyślań i kształtuje poglądy.

Jako jeden z pierwszych na Węgrzech pomników poświęconych wydarzeniom 1956 roku został odsłonięty 23 października 1996 w Budapeszcie w Zaułku Corvina. Dzięki współpracy z Gergelyem Pongrátzem – głównym komendantem grupy powstańczej tego rejonu miasta powstała naturalnej wielkości rzeźba „Chłopca Pesztu 56”. (FOT. s. 30) Praca Lajosa Győrfiego stała się nie tylko symbolem 1956 roku, ale i inspiracją dla dalszych realizacji utrwalających pamięć tamtego czasu. Innym jego dziełem odwołującym się do tych wydarzeń jest pomnik „Gloria Victis” w Biharkeresztes wykonany z okazji 50 rocznicy powstania. Z kolei w 60 lecie masakry dokonanej na mieszkańcach Debreczyna powstała praca przedstawiająca gołębie wolności unoszące do nieba węgierską „dziurawą” (po wyciętym socjalistycznym godle z sierpem i młotem) flagę.

az emlékművek, melyek nagyságukkal, maradandó, időtálló mivoltukkal és természetesen szépségükkel hívják fel a figyelmet a köztereken – sok esetben az esemény helyszínén – a magyar történelem sorsdöntő pillanatára. A művészet elsősorban irányt mutat, elgondolkodtat és véleményt formáltat.

Magyarországon az elsők között állították fel 1996. október 23-án, Pongrátz Gergely (a Corvin közti felkelőcsoport főparancsnoka) közreműködése révén Győrfi Lajos „56-os Pesti srác” (FOT. s. 30) című életnagyságú szobrát a Corvin közben, mely attól kezdve az ’56-os budapesti események szimbólumává vált és emlékművek sora követte.

Győrfi Lajos ’56-os alkotásai közül kiemelkedik még az 50. évforduló alkalmából Biharkeresztesen felállított „Gloria Victis” és 60 éves jubileum kapcsán a Debreceni sortűz áldozatainak emlékműve, melyben az ’56-os „lukas zászlót” a szabadság galambjai juttatják magasba.

Obok sztuki Lajosa Győrfiego nie można przejść nie wspominając o wyjątkowej rzeźbiarskiej dynastii, której jest jednym z założycieli. Rodzina Győrfi – jedyna w swoim rodzaju na Węgrzech i prawdopodobnie w całej Europie – liczy 5 artystów rzeźbiarzy. Obok braci Sándora i Lajosa Győrfich oraz ich synów Balázsa i Adama należy do niej również ich siostra Erzsébet Győrfi-Vargáné. Najstarszy brat – Sándor, jako pierwszy w rodzinie wstąpił na drogę sztuki. Już w dzieciństwie odznaczał się wrażliwością oraz miłością do przyrody i ojczyzny, wartościami, które cechują jego twórczość. Po nim podążył najmłodszy z rodzeństwa Lajos z pragnieniem działania w niczym nieskrępowanej przestrzeni tworzenia i zachowaniem wartości nabytych w dzieciństwie. Erzsébet – ich siostra poszła w kierunku sztuki ludowej i zajmuje się garncarstwem, ale również i jej nie ominął pociąg do formowania materii.

Győrfi Lajos művészete mellett nem mehetünk el anélkül, hogy említést ne tegyünk arról az egyedülálló szobrász-dinasztiáról, melynek mondhatjuk egyik alapítója. A Győrfi család páratlan Magyarországon, s talán Európában is; sorai között öt szobrászművészt találunk. Győrfi Sándort, Győrfi Lajost, Vargáné Győrfi Erzsébetet, Győrfi Balázst és Győrfi Ádámot. A legidősebb fiúr, Sándor indult el először a művészet, a szobrászat útján, vitte magával azt a természet- és hazaszeretetet, melyek meghatározták gyermekkorát és elindították pályáját. Őt Lajos, a legkisebb testvér követte. Életét és művészetét az a tenni akarás és szabadságvágy határozta meg, amit gyerekkorában kapott és ami ma is áthatja alkotásait. A leánytestvér, Erzsébet a népi iparművészet irányába indult el. A formák, az anyag megformálásnak vágya őt sem kímélte.

Pragnienie tworzenia przenika nie tylko rodzeństwo Györfich, ale stało się dziedzictwem młodszego pokolenia. Balázs – syn Sándora i Ádám – syn Lajosa również zostali artystami. Obaj wyrastali w pracowniach swoich ojców pośród form i dzieł sztuki. Już od dziecka wiedzieli, że będą rzeźbiarzami.

Jedna rodzina, dwa pokolenia, twórczość pięciu rzeźbiarzy nie ma precedensu i jest zjawiskiem wyjątkowym na Węgrzech.

Wspólne dzieło rzeźbiarskiej rodziny można podziwiać na głównym placu Debreczyna. (FOT. s. 33) Jest nim pomnik Reformacji wykonany z okazji 500 jubileuszu narodzin Ruchu. Obecnie Lajos z synem Ádámem pracują wspólnie nad monumentalnym posągami konnym Franciszka II Rákóczego dla miasta Berehowo (Beregszász), ważnego ośrodka kultury węgierskiej na Ukrainie.

Ez a vágy nemcsak a Györfi testvéreket, hanem a fiatal generációt is áthatotta. Balázs, Sándor fia és Ádám, Lajos fia is művészek lettek. Mindketten apjuk műtermében anyagok és formák között nőttek fel, s tudták, hogy szobrászok lesznek. Egy család, két generáció, öt szobrász művészete nemcsak egyedülálló, hanem hatása és jelentősége is kiemelkedő Magyarországon.

A család szobrász tagjainak közös alkotását Debrecenben főterén a reformáció 500 éves jubileuma alkalmából felállított emlékmű formájában tekintheti meg a nagyközönség. Jelenleg is Ádám fiával a Beregszászra (Ukrajna) kerülő II. Rákóczi Ferenc fejedelem nagyméretű lovas szobrán dolgoznak.

Najwyższe uznanie dla sztuki Lajosa Györfiego stanowi Nagroda Węgierskiego Dziedzictwa (odpowiednikiem jest Złoty Medal „Gloria Artis”). Obok nagród i wyróżnień twórca ceni sobie najwyższe uznanie i reakcje publiczności. Jego rzeźby stają się organicznymi elementami miast. Wtapiają się w przestrzeń placów, ulic, ale też w świadomość mieszkańców. Stają się dla nich przypomnieniem ludzi lub ważnych wydarzeń historycznych. Niosą przesłanie, że i za tysiąc lat będą reprezentować tę samą uniwersalną kulturę chrześcijańskiej duchowości.

Györfi Lajos művészetének legnagyobb elismerése a Magyar Örökség-díj. Állami, civil és művészeti díjai mellett számára a közönsége és az általuk közvetített visszajelzés a legfontosabb. Mikor szobrai nemcsak a város, a tér vagy a természet szerves részévé válnak, illetve történelmi szimbólummá lesznek, hanem annak a tudata, hogy ezer év múlva is ugyanazt az egyetemes keresztény szellemi kultúrát képviselik.

Projekt zrealizowany przez / A projekt megvalósítói

Węgierski Instytut Kultury w Warszawie / Varsói Magyar Kulturális Intézet
Muzeum im. Ferenc Karacs w Püspökladány / Karacs Ferenc Múzeum Püspökladány

współpraca / együttműködők

Muzeum Ziemi Mińskiej w Mińsku Mazowieckim / Miński Területi Múzeum, Mińsk Mazowiecki
Muzeum Regionalne w Krasnymstawie / Krasnystawi Területi Múzeum
Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu / Nowy Sącz Központi Múzeum
Powiatowa i Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Starym Sączu / Stary Sącz Megyei és Járási-Városi Könyvtár
Stowarzyszenie „Amici Hungariae” w Starym Sączu / „Amici Hungariae” Egyesület Stary Sącz

patronat honorowy / fővédnök

dr Orsolya Zsuzsanna Kovács
Ambasador Węgier w Polsce / Magyarország Nagykövete

koncepcja i scenariusz wystawy / a kiállítás kezdeményezői és a forgatókönyv írói

Marek Zalewski, ifj. Győrfi Lajos, Tischler János

tłumaczenie / fordítás

Győrfi Maria, ifj. Győrfi Lajos

projekt graficzny i skład komputerowy / grafikai projekt és számítógépes kidolgozás

Marek Zalewski, Norbert Dudek

zdjęcia / fotó

Győrfi Lajos, Győrfi Ádám, Máthé András